

LIEVE JANNETJE!

Baukje Scheppink

Bij deze

Lieve Jannetje!
laet ik u weten,

Baukje Scheppink

Jannetje Vorsthof

24 mei 1895, Terwolde
31 oktober 1987, Deventer

Nybrook 31 December 1910

Lieve Jannetje wij laten u
weten dat u er een mooie weer
bij hebt gekregen heden nacht
en daarbij laten wij u weten
dat alles goed is, verder wenschen
wij u een hartelyk nieuwjaar
dix de groete ook aan de
Juffrouwen

gegroet van ons allen
die zich noemt J. J. J. J.

Jannetje VORSTHOF

Het is voorjaar 1906. Er loopt een meisje van Nijbroek naar Terwolde. Jannetje Vorsthof loopt van school naar huis. Ze loopt met wat vriendinnetjes van de lagere school in Nijbroek naar de kleine boerderij van haar ouders in Terwolde. Ze is bijna 11 jaar oud en ze heeft haar laatste schooldag achter de rug. Elf jaar is oud genoeg voor een dienstje in Deventer, vinden haar ouders. Ze is de oudste thuis in het boerengezin met zes jonge kinderen. Als Jannetje een dienstje heeft in de stad, scheelt dat een mond in de huishouding en bovendien draagt ze nog iets bij aan het huishoudgeld. Alle bijdragen zijn hard nodig in het gezin Vorsthof. Dus op haar elfde moet Jannetje naar de grote stad aan de andere kant van de IJssel, Deventer. Het is haar eerste dienstje voor dag en nacht.

11 september 1912. Gerritje Jacobs, Johannes Vorsthof en hun kinderen.

Familie Vorsthof vanaf 1808

Roebert Vorsthof, de overgrootvader van Jannetje Vorsthof, is geboren in 1808 in Epe, als zoon van Willem Vorsthof en Bartha Roeberts van Lohuizen. Hij overleed op 7 mei 1869 in Epe, 61 jaar oud. Roebert trouwde, 26 jaar oud, op 4 januari 1834 in Epe met Maria Johanna Oreijn, dochter van Willem Orein en Aartjen ten Holte.

Kinderen van Roebert en Maria:

Willem Vorsthof, geboren in 1839. Hij is de grootvader van Jannetje Vorsthof.
Bartha Willemina Vorsthof, geboren omstreeks 1845 in Epe.
Hendrik Vorsthof, geboren op 16 januari 1850 in Epe.
Johannes Vorsthof, geboren in maart 1854 in Epe. Hij stierf een maand later op 15 april.
Johanna Maria Vorsthof, geboren op 9 november 1855 in Epe.

Willem Vorsthof is geboren in 1839, zoon van Roebert Vorsthof en Maria Johanna Oreijn. Hij overleed op 16 juli 1904 in Epe, 65 jaar oud. Willem trouwde, 23 jaar oud, op 19 april 1862 in Voorst met Aaltje Struikenkamp, 28 jaar oud. Aaltje is geboren in 1834 in Epe, dochter van Jan Struikenkamp en Dirkje van Eek. Ze is overleden op 13 mei 1906 in Epe, 72 jaar oud.

Kinderen van Willem en Aaltje:

Hendrik Jan Vorsthof.
Roebert Vorsthof, geboren omstreeks 1864 in Epe. Roebert is overleden op 22 mei 1875 in Epe, ongeveer 11 jaar oud.
Dirkje Vorsthof, geboren omstreeks 1867 in Epe. Dirkje is overleden op 18 maart 1871 in Epe. Ze werd 4 j a a r .
Johannes Vorsthof, geboren op 15 november 1869 in Epe.
Johannes is de vader van Jannetje Vorsthof.
Dirkje Vorsthof, geboren omstreeks 1872 in Epe. Dirkje is overleden op 10-10-1901 in Epe, ongeveer 29 jaar oud.
Roebert Jan Vorsthof, geboren in 1878 in Epe.

Johannes Vorsthof is geboren op 15 november 1869 in Epe, zoon van Willem Vorsthof en Aaltje Struikenkamp. Johannes trouwde, 24 jaar oud, op 20 oktober 1894 in Voorst met Gerritje Jacobs, 25 jaar oud. Gerritje is geboren in 1869 in Diepenveen, als dochter van Jan Jacobs en Gerritje Venneman. Gerritje Jacobs is overleden op 19 januari 1925 in Nijbroek, 56 jaar oud. Johannes Vorsthof overleed in 1956.

Kinderen van Johannes en Gerritje:

Jannetje Vorsthof, geboren op 24 mei 1895.
Aaltjen Vorsthof, geboren op 31 juli 1896.
Gerritje Vorsthof, geboren op 16 april 1898.
Willempje (Wim) Vorsthof, geboren op 3 februari 1900.
Johannes Wilhelmus (Jo) Vorsthof, geboren op 26 december 1901.
Gesiena Cornelia (Sien) Vorsthof, geboren op 8 september 1902.
Grada Margaretha (Grietje) Vorsthof, geboren op 7 juli 1905.
Gerredina (Dina) Vorsthof, geboren op 31 december 1910.

Roebert

Willem

Johannes

Jannetje

Het laatste jaar van de lagere school in Nijbroek, waar de kinderen Vorsthof naar school gaan, mag ze niet afmaken. Vader heeft een adresje gevonden in de stad waar ze wel een meisje voor dag en nacht kunnen gebruiken.

Jannetje is de oudste dochter van JohannesVorsthof en Gerritje Jacobs. Ze is een 'zevendemaands' kindje, zoals zoveel oudste kinderen in die tijd. In sommige delen van Gelderland en Overijssel is het in die tijd zelfs gebruikelijk om pas te trouwen als de aanstaande bruid zwanger is. Zo is tenminste duidelijk dat de vrouw voor nageslacht kon zorgen. Dat kan Gerritje Jacobs. Het gezin Vorsthof breidt zich jaar na jaar uit. Vier dochters worden er geboren in de eerste vijf jaren.

Na Jannetje volgen in rap tempo Aaltjen (1896), Gerritje (1898), en Willempje (1900). In 1901 volgt de eerste en enige jongen. Johannes zal later samen met zijn jongste zus Dina (1910) de boerderij overnemen.

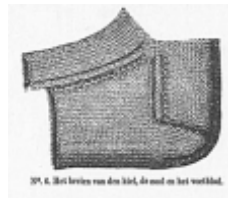
Nakomertje Dina volgt op de vijf jaar oudere Grietje (1905).

Als Dina geboren wordt, is Jannetje is al vier jaar het huis uit.

Voor Jannetje is het een enorme verandering. De boerderij met alle dieren, het dorp, de jongere zusjes, de schoolvriendinnetjes, haar ouders, alles moet ze verlaten. Het leven als oudste dochter in het grote gezin is natuurlijk ook niet alleen maar spel geweest.

Ze moet haar dagelijkse naaldjes breien aan de eindeloze hoeveelheid sokken en borstrokken, die er in het groeiende huishouden nodig zijn. Eerst breien, dan spelen. Maar thuis is het ook gezellig. Dat is heel anders, alleen in die grote stad, met die vreemde juffrouw in het stadse huis, waar ze alle dagen moet werken zonder een vrije dag. Ze woont in het huis van haar werkgevers, maar ze voelt zich er nooit thuis. Als dienstmeisje eet ze in de keuken, slaapt ze op zolder en spreekt ze nooit tegen. De juffrouw heeft altijd gelijk. In de stad kent ze niemand. Ze mist de geur van de stal, de slacht in de herfst, de pasgeboren biggetjes, de kruudmoes in de lente. Ze mist zelfs het verplichte breien.

De stad is anders, heel anders dan het dorp. Deventer is aan het begin van de twintigste eeuw een industriestad. Veel arbeiders zijn van het platteland naar de fabrieken getrokken. Ze wonen er met veel te veel mensen in te kleine krotten zonder riolering, zonder water, zonder frisse lucht, zodat de kroeg voor velen de gezelligste plek wordt. Als dienstmeisje voor dag en nacht heeft Jannetje het beter, achteraf gezien. Of ze daar zelf ook zo over dacht, alleen op het onverwarmde zolderkamertje, is de vraag.

Borstrokje in de lengte gebreid,

voor kinderen van 1 tot 2 jaar. — Breikatoen No. 10.

Men zet 62 stekjes op en breid in heen- en teruggaande toeren 2 toeren recht.

1 toer averecht.

* 5 toeren recht, 1 toer averecht. Van af * 7 maal herhalen; doch men moet aan het einde van elken 5^{en} toer recht der laatste 6 herhalingen één steek heffen, om ronding aan den hals te geven.

Dan 2 toeren recht.

Daarna 48 steken recht.

De overige 20 steken afkanten.

Bij de laatste der 48 gebreide steken hecht men den draad weer aan, zet daarmee 20 steken op en breid deze opgezette steken met de volgende 48 recht terug.

De volgende naald recht.

Dan één naald averecht.

Dan weer * 5 toeren recht, 1 toer averecht. Van af * 5 maal herhalen. Men moet aan het einde van elken 5^{en} toer recht één steek minderen. Dan 9 toeren: 1 recht, 1 aver.

Dit is het midden van den borstrok. De andere helft wordt evenzoo, doch in de tegenovergestelde richting gebreid.

Voor het mouwtje neemt men de afgekante steken op; dan 14 steken opzetten en de lussen der vorige 20 opgezette steken nemen, waardoor men het armsgat verkrijgt. Op deze 54 steken breid men het mouwtje in de rondte. De mouw bestaat uit 7 ribbetjes. Omdat men in de rondte breid, bestaat nu elk ribbetje uit 1 toer averecht, 1 toer recht, 1 toer aver., 3 toeren recht. Onder den arm mindert men bij elk ribbetje 2 steken weg. Dan kant men het af. Voor het afmaken van het halsje neemt men alle lussen langs den bovenrand op en breid, in heen- en teruggaande toeren, 4 toeren recht. De volgende toer: 2 steken averecht * onsd., aver. mind., 1 aver., van af * herhalen tot het einde van den toer. Dan weer 4 toeren recht, waarna men alle steken afkant.

Het is wenschelijk, dit borstrokje, dat ook van wol vervaardigd kan worden, los té breien.

*Kinderborstrokje en
sokken uit:
Waleson's breiboekje,
tweede stukje*

Het zijn de jaren waarin haar karakter gevormd wordt.

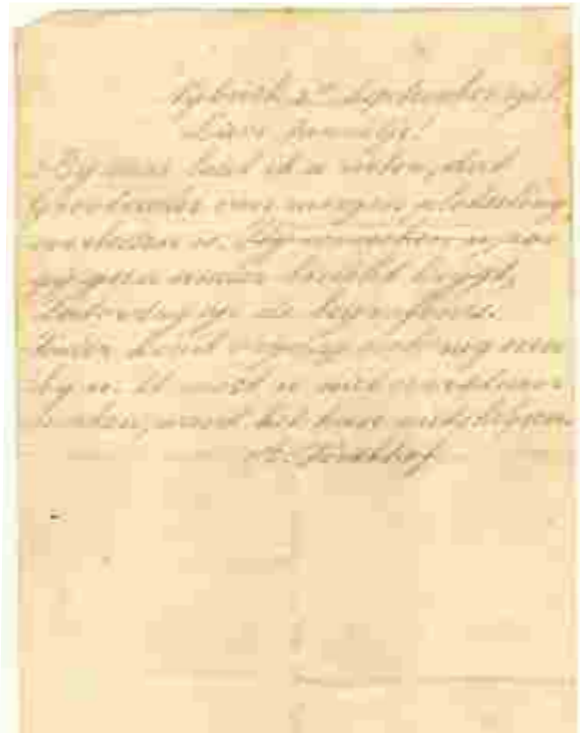
Het is een eenzaam bestaan voor het jonge, niet zo uitbundige meisje. Ze ziet de armoede en de ellende in de stad en worstelt met vragen waarop geen antwoord is.

Contact met thuis is er niet zoveel. Het is een wandeling van twee uur naar de boerderij en dat doe je niet zo makkelijk op die enkele vrije middag in de paar weken.

Bij belangrijke gebeurtenissen in de familie krijgt ze alleen een briefje. De familie is kort van stof. Van veel praten is niemand beter geworden. En schrijven doet de familie niet makkelijk. Niemand heeft meer dan een aantal jaren lagere school gevolgd. Als de aardappelen uit de grond moeten, is dat belangrijker dan lezen en schrijven. Als een boer maar rekenen kan.

Lieve Jannetje Bij deze laat ik u weten...

Zo hoort ze in 1908 dat Grootvader, de vader van haar moeder overleden is. Haar zuster Aaltje schrijft in opdracht van haar ouders een kort briefje met de treurige mededeling. De begrafenis is op zaterdag. Ze mag een hele dag naar huis van de juffrouw. Misschien hebben ze er nog over gepraat, moeder en Aaltje. Hoe zou Jannetje het opnemen, daar in Deventer? Ze mocht Grootvader zo graag. Wat kun je in een briefje zeggen, als troost?

U moet u niet overstuur maken, want het kan niets helpen.

rechts: Grote of Lebuïnuskerk in Deventer

In Veilige Hoede

Als de Maai in de kerst licht,
Is de Venne vaak
Thuis van 't vreesen.

**NATIONALE INZAMELING
MAART - APRIL**

POSTGIRO 120120

AMSTERDAM

Een lint ZONDER HOEDJE

Jannetje heeft tussen haar elfde en haar vijftiengste verschillende dienstjes in Deventer. Bij burgergezinnen in de stad, bij een slager, overal is ze in huis, maar nergens is ze thuis. De 'juffrouwen' waar ze in dienst is, kijken kritisch naar het opgroeiende jonge meisje. Eén juffrouw schrijft zelfs bezorgd naar haar ouders. Jannetje had zomaar een nieuwe regenjas van het Leger des Heils aangeschaft. Als dat geen verkwisting was... Moest zo'n meisje haar geld niet beter gebruiken? Sparen voor haar uitzet, dat zou toch verstandiger zijn.

Maar Jannetje voelt zich thuis bij het Leger des Heils, waar standsverschil geen rol speelt. De praktische hulpverlening - *'tegen een lege maag moet je niet preken'* - spreekt haar meer aan dan theologische verhalen. Ze heeft haar eigen conclusies getrokken. In de warme aanpak van het Leger des Heils ziet ze een oplossing voor zichzelf en voor de harde maatschappij. Ze wil graag netjes voor de dag komen bij de bijeenkomsten op straat, dus een regenjas lijkt een goede aanschaf. Het halleluja-hoedje is voorlopig nog te duur. Ze koopt wel een hoedenlint, met opschrift, maar tot een hoedje is het nooit gekomen.

Na haar dood ligt het lint, nog ongebruikt en netjes opgerold, in haar naaidoos. Ze werd nooit een soldaat in uniform, maar de liefde bleef.

Bij dat Leger des Heils ontmoet ze Klaas van Egmond. Ook hij voelt zich aangesproken door het Leger des Heils. Vooral de drank-bestrijding spreekt hem erg aan. Hij is vijftien jaar ouder dan Jannetje en de familie vindt hem netjes en betrouwbaar.

Een geschoolde vakman, een timmerman, én geheel-onthouder. Daar zal ook de juffrouw niet veel op tegen hebben gehad. Maar Klaas van Egmond wil geen Heilsoldaat worden. Omdat je toch 'iets' moest zijn, vinden de gelieven elkaar in een lidmaatschap van de Nederlands Hervormde kerk, maar het Leger heeft altijd een bijzonder plekje in Jannetjes hart gehouden. Tot op hoge leeftijd bracht haar 'penningen' naar het lokaal van het Leger des Heils.

Op 14 februari 1920 trouwen Jannetje en Klaas. Zij draagt een traditioneel Veluwe zwarte trouwjurk, opgevrolijkt met een satijnen sjerp en een lint om de hoed. Zo'n jurk gaat een leven lang mee. Na het huwelijk wordt de zwarte jurk nog gedragen bij bijvoorbeeld zware rouw, wanneer de echtgenoot of een kind sterft. Opvallend zijn de twee ringen aan de rechterhand van de bruid. De soberheid van het Leger des Heils spreekt Jannetje aan. Die soberheid betekent onder meer dat heilsoldaten geen alcohol drinken en geen sieraden dragen. Voor haar huwelijksdag, voor deze foto in ieder geval, heeft ze even een uitzondering gemaakt.

Het bruidspaar wordt vereeuwigd in de studio van de fotograaf. Een Perzisch tapijt en een vachtje, alle luxe in de studio wordt in stelling gebracht voor het bruidspaar. De geschilderde achtergrond met draperieën komt terug in de foto van Johannes Vorsthoef en Gerritje Jacobs. Het huwelijk van hun oudste dochter is een mooie gelegenheid om zelf ook op de foto te gaan.

Waarschijnlijk is de jurk die Gerritje Jacobs draagt haar eigen trouwjurk die ze vijftientig jaar eerder voor het eerst droeg.

Van de ouders van de bruidegom is geen foto gemaakt. Klaas van Egmond had geen goede relatie met zijn ouders.

Rechts:

Trouwfoto van Klaas van Egmond en Jannetje Vorsthoef, 14 februari 1920.

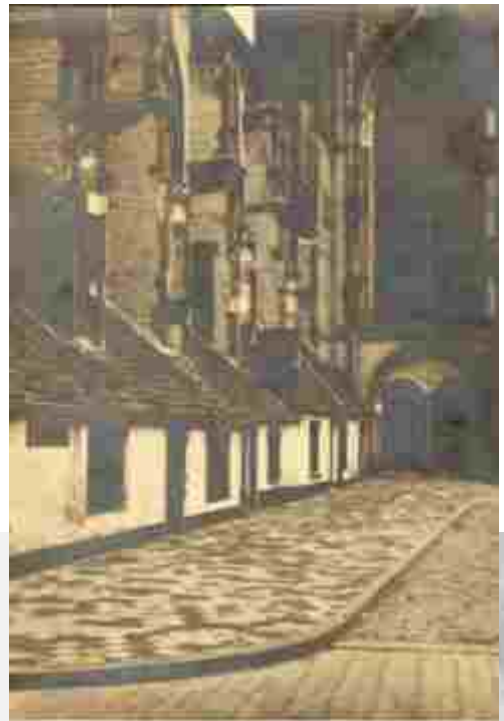

*De ouders van de bruid, Johannes Vorsthoef en
Gerritje Jacobs, 14 februari 1920*

*Hillige Andijk met vijf zonen Van Egmond:
v.l.n.r. Lammert, Arie, Jan, Willem en Klaas.*

Driebergen STRAAT

Vierentwintig is Jannetje, als ze met de vijftien jaar oudere Klaas van Egmond trouwt.

Ze willen graag een huis in de nieuwe modelwijk rond het Deventer Driebergenplein, waar woningbouwvereniging De Nijverheid huizen bouwt. Alleen keurige, brave, oppassende arbeiders krijgen een woning in de ruim opgezette nieuwbouwwijk. Alle huizen hebben elektriciteit, eigen stromend water en een eigen wc in de tuin.

De arbeider zal *'...huiswaarts keurende, een prettig en gerieflijk tehuis vinden en zich niet meer aan de tijd herinneren dat hij naar de kroeg moest gaan om aan een ongezellig slecht geventileerd en overgevolgd huis te ontkomen...'* De fabrieksdirecteuren die in 1918 'De Nijverheid' oprichten, hebben hun doel goed voor ogen. Hún arbeiders zullen 's ochtends geen kater hebben.

Eigen stromend water is uiterst modern. Veel dorpen in Nederland zijn rond 1920 nog niet op het drinkwaternet aangesloten. De mensen moeten met doen met waterputten en regentonnen voor hun water, die ook nog eens met meerdere gezinnen gedeeld moeten worden. Een eigen wc met afvoer en spoelwater is een luxe in een stad waar veel gezinnen hun tonnetje nog moeten delen met anderen. Het is dus een buitenkansje, dat huis in de Driebergenstraat. Maar Klaas is een keurige timmerman en Jannetje en Klaas zijn beiden geheelonthouder. De heren van de Nijverheid hebben er wel vertrouwen in dat ze nette huurders zullen zijn van hun nieuwe huizen. Jannetje zal er meer dan 50 jaar wonen. Omdat de huizen nog niet klaar zijn als ze trouwen, woont het jonge stel het eerste jaar in het Goldenbeldstraatje in de Voorstad.

Klaas is niet zomaar geheelonthouder geworden.

Hij is de zoon van Wilhelm van Egmond, een kleermaker die niet van de drank af kan blijven. Klaas en zijn broer Lammert sluiten hem soms in op de zolder van zijn woning aan de Middellrij in Deventer. Niet dat het veel helpt: hij ontsnapt keer op keer via het zolderraam. Kroegen zijn er genoeg in deze buurt waar alcohol de toevlucht voor velen is. De kleermaker brengt de lappen van zijn klanten naar de lommerd om aan geld voor drank te komen. Hij beleent zelfs zijn naaimachine, die hij in betere tijden kreeg van

Driebergenstaat

zijn kinderen. Hij raakt volledig aan lager wal. Uiteindelijk zijn Wilhelm en zijn vrouw Hilligje zelfs dakloos. Ze zijn alles kwijt. Wilhelm wordt ten slotte onderdak gebracht op de boerderij van de ouders van zijn schoondochter Jannetje in Terwolde. Moeder Hilligje komt in Deventer in de kost bij Jannetje en Klaas, op één van de drie slaapkamers in de Dribergenstraat. Eenmaal gaat ze de trap op naar boven, daarna is ze nooit meer beneden geweest. Ze ziet haar man nooit meer. Ze wordt verzorgd op haar kamer, maar echt gezellig is het niet. Hilligje is geen prettig mens, samenleven met haar moet niet makkelijk zijn geweest voor echtgenoot Wilhelm, maar zeker ook niet voor Jannetje en Klaas. Maar tegenover zijn vader voelt Klaas een grotere weerzin en minachting. Zolang zijn vader bij de ouders van Jannetje in Terwolde leeft, komt hij niet meer bij zijn schoonouders op de boerderij. Hij wil zijn vader niet meer zien. Hij vernoemt geen van zijn kinderen naar Wilhelm of Hilligje en dat is tamelijk ongebruikelijk in die tijd.

Moeder Hilligje sterft in 1923, een jaar na de geboorte van haar kleinzoon Jo, de oudste zoon van Jannetje en Klaas. In het voorjaar van 1924 wordt zijn broer Klaas geboren. Opa Wilhelm sterft in 1926. Een jaar later wordt zijn kleindochter Jannie geboren.

Vijf jaar later is het gezin Van Egmond compleet met de jongste dochter Gerrie.

Bij haar geboorte, midden in de zomer van 1932, krioelt het kraambed van de mieren.

De familie houdt er door overlevering een remedie aan over: mieren houden niet van koperen vierduiten, munten van 2 ½ cent. Ze lopen subiet een andere kant op. Koperen duiten en stuivers komen ook van pas bij de pendule, die ze ooit kregen als huwelijkscadeau. Die loopt pas als er een aantal stuivers onder het linker pootje ligt.

Huishouden kost geld...

*Met dochter Gerrie, op de arm
en in de kinderwagen.
Dochter Jannie loopt naast de wagen.*

*Links: doorkijkje
door de
Driebergenpoort*

Met de pendule is het nooit meer goed gekomen. Op den duur helpen ook de stuivers niet meer. De klok is geëindigd op de logeerkamer, zonder tik en zonder slag. Geen klokkenmaker die hem weer aan de praat kan krijgen. Op de schoorsteenmantel wordt hij na de oorlog vervangen door de pendule van Arie, een broer van Klaas. Arie wordt opgenomen in het gezin nadat zijn huis gebombardeerd is. De broers kunnen het eigenlijk niet zo goed vinden samen, maar Jannetje beslist dat er ook voor Arie nog wel een plekje is. Hij is weduwnaar en heeft geen kinderen waar hij naar toe kan, dus schuift de hele familie een beetje in en neemt de oom op. Hij woont in de voorkamer.

Zijn pendule is minder mooi dan de oude, maar loopt stukken beter. Wel loopt de klok consequent tien minuten voor. Maar dat is de veiligheidsmarge die de vrouw des huizes aanhoudt, zodat iedereen op tijd is voor alle afspraken. En dus ontwikkelt de familie Van Egmond een aangepaste manier van klokkijken.

Het is hier zonder twijfel vijf over half tien.

Spoorbrug over de Ijssel bij Deventer.

Egmond

FAMILIE- REGISTER

KINDEREN UIT DIT HUWELIJK GEBOREN

VOORNAMEN:	GEBOREN		OVERLEDEN	
	TE	DEEN	TE	DEEN
1. Johannes Gerrit	Deventer	17 Dec 22		1955
2. Klaas	Deventer	9 maart 24		
3. Jacobus	Deventer	8 Mar 1927		
4. Gerritje	Deventer	17 Jun 1932		
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				
11.				
12.				

Van links naar rechts: Jo, Klaas en Klaas, Jannie, Gerrie en Jannetje.

Gemeente <u>VOORST</u>		Provincie <u>Gelderland</u>	
Op <u>14 Februari</u> 19 <u>41</u>		is het huwelijk voltrokken tusschen.	
<u>Klaas van</u>		<u>Egmond</u>	
gehoren in <u>Duenter</u>		den <u>11 Junij</u> 18 <u>86</u>	
zoon van <u>Wilhelm van</u>		<u>Egmond</u>	
en van <u>Wolffje And. Jk</u>			
<u>Jannetje</u>		<u>Vorsthof</u>	
geboren te <u>Voorst</u>		den <u>24 April</u> 18 <u>97</u>	
dochter van <u>Johannes Vorsthof</u>			
en van <u>Geertr. Jacobs</u>			

Crisisjaren

EEN PLAATJE MET EEN GAT

Vanaf 1924 is het fietsplaatje verplicht in Nederland. De rijwielbelasting, drie gulden per fiets, is voor veel mensen te hoog. Daarom krijgen 'steuntrekkers' het plaatje gratis. Maar dan wél een plaatje met een gat. Voor veel mensen werd het plaatje met gat een symbool voor de vernederingen die de werkloze in de crisistijd moet ondergaan.

De dertiger jaren, de crisisjaren van de vorige eeuw, gaan niet ongemerkt aan het gezin Van Egmond voorbij. Vader Klaas is timmerman bij Joodse sigarenfabrikant Muller. Dat betekent zwaar werk voor weinig geld. Maar als hij ziek wordt, betekent het ook onverbiddelijk werkeloosheid. Er is geen ruimte voor sociaal beleid bij een kleine fabrikant. De steun van de overheid laat ook te wensen over en zo laten de crisisjaren diepe sporen achter. De huisdokter komt regelmatig langs in de Driebergenstraat om de zieke vader des huizes te behandelen. Vaak brengt hij dan wat fruit mee voor de kinderen. Een paar sinaasappelen voorkomen misschien nog meer patiënten in dit gezin, zal hij gedacht hebben.

Moeder heeft niet zoveel eetlust, denken de kleintjes in die jaren. Ze neemt immers maar een klein beetje eten op haar bord en prakt en prakt nog steeds met haar eten als de vier kinderen allang hun bord leeg hebben...

De overheid heeft in die moeilijke jaren zo haar eigen methoden om de onderdanen op hun armoede te wijzen. Vanaf 1924 betaalt iedereen fietsbelasting. Een verplicht belastingplaatje op de fiets is het betalingsbewijs. 'Steuntrekkers' moeten ook zo'n plaatje hebben en als ze de drie gulden ervoor niet kunnen betalen, krijgen ze er een gratis. Met een duidelijk zichtbaar gat, dat wel, want iedereen moet wel kunnen zien dat deze fietser genadebrood eet.

1940

Vijf jaar oorlog is lang.

Het geld raakt op, voorraden slinken en de winters lijken wel kouder dan in vreedstijd. De hele familie Van Egmond zit met de jas aan in de kamer, rond de grote tafel. De kachel is uit want de kolen zijn op. Ze hebben jassen voor binnen en voor buiten. In de winter moet de jas altijd aan. Voor koken en stoken is iedereen op zoek naar hout. Een stuk boomstam uit het bos, een achtergelaten boomstronk, alles kan opgestookt worden in het kleine zelfgemaakte kacheltje dat ooit een koekblik was. Zelfs de mislukte houten kammetjes die vader Klaas bij zijn baas maakt, verdwijnen in het vuur. Het kacheltje geeft een beetje warmte en er kan op gekookt worden. De familie heeft gelukkig een volkstuin die wat groente oplevert. Als ook dat niet meer genoeg is, is de gaarkeuken in de binnenstad een laatste uitweg. De gaarkeuken levert aardappelsoep of koolsoep, het verschil is nauwelijks te proeven, en meer dan maagvulling is het niet. Het brood is grijs en onsmakelijk, de melk is afgeroomd door de Duitsers en ziet blauw. Op een koude herfstdag gaat de hele familie lopend naar Terwolde. Dat is twee uur heen en twee uur terug lopen. Op de boerderij is net geslacht en als ze naar huis gaan, krijgen ze een vleespakket mee. Op het bootje

1945

waarmee ze de IJssel oversteken, peutert vader ongeduldig aan het bruine pakpapier. Er lijkt iets wits in te zitten. Reuzel, hopen ze allemaal vurig. Thuisgekomen blijkt het een bot te zijn. Veel is het niet, maar ook met een bot is de familie al heel blij. Van een bot trek je nog heel wat soep. En die is smakelijker dan die van de gaarkeuken.

De geldzorgen zijn nog niet opgelost na de oorlog. Voordat de wederopbouw zijn vruchten kan afwerpen in het gezin Van Egmond dient de volgende tegenslag zich aan. Op 11 juni 1952 sterft Klaas van Egmond, op zijn tweeënzeventigste verjaardag.

De weduwe krijgt geen pensioen van de werkgever van haar man. Ze is aangewezen op de ondersteuning van Sociale Zaken. De ambtenaar komt wekelijks de bijdrage van de gemeente aan huis brengen. De verdiensten van de jongste, inwonende, dochter Gerrie worden van de uitkering afgetrokken. Ook de kinderen die het huis al uit zijn, moeten bijdragen aan het onderhoud van hun moeder. Jannie betaalt

een dubbeltje in de week aan Sociale Zaken. Ook Johannes Vorsthof, als vader van de weduwe, wordt aangeslagen voor het onderhoud van zijn oudste dochter in Deventer.

Als Jannetje in 1960 65 jaar wordt, en van 'Drees' gaat trekken, ervaart ze dat als rijkdom. Van de AOW kan ze onafhankelijk leven, sparen zelfs. Na haar dood vinden haar kinderen overal geld. In de linnenkast, onder de borden, overal liggen de reserves. Briefjes van 100 gulden. Je weet maar nooit wanneer het weer crisis wordt.

En ze wil nooit meer te zuinig koken. Als er na de maaltijd nog een aardappel in de schaal ligt en één van de tafelgenoten ontfermt zich na lang aandringen over dat restje, weet ze genoeg.

Morgen zal ze een aardappel extra schillen. Pas als er eten over is, weet ze zeker dat iedereen genoeg gegeten heeft.

Nooit meer armoede, nooit meer honger.

Maandag WASDAG

Wanneer worden gewoonten onwrikbare tradities?

Maandag is de Nederlandse wasdag en wie de was het eerste wapperend aan de lijn heeft, is een beste huisvrouw. Dat is in Deventer niet anders dan in andere steden. Daarom staat Jannetje van Egmond –Vorsthof iedere maandagochtend om vier uur op.

Zondag heeft ze de was al in de week gezet en gekookt op het petroleumstel. Op maandagochtend krijgt het nog een extra beurt op het wasbord. 's Morgens vroeg hangt de hele was al aan de lijn. Met een beetje geluk is voor de avond alles droog. En dan kan ze dinsdag de hele was strijken. Gewoonten wen je niet een-twee-drie af. Maar soms komt er een kink in de kabel.

In 1954 willen Gerrie van Egmond en haar verloofde Jo Scheppink trouwen. Jo is radoradarmonteur bij de onderzeedienst en hij heeft daar geen werktijden van 9 tot 5. Hij is wekenlang weg en dan weer even twee dagen thuis, dus trouwen moet tussen de bedrijven door. Maandag 5 juli 1954, bedenken de jonge gelieven die na hun huwelijk bij moeder, respectievelijk schoonmoeder, zullen gaan inwonen. Dat stuit op een onverbiddelijk veto: maandag is wasdag, dan heeft Jannetje geen tijd voor een trouwerij. Dinsdag dan maar? Dat kan ook niet. Dan moet ze strijken. Aanstaaend schoonzoon Jo is een gezeglijk man, maar hier trekt hij een grens. Wassen is misschien heilig, maar strijken moet uit te stellen zijn tot woensdag, vindt hij. Hij moet zich zaterdag alweer melden bij de commandant en een wittebroodsmidweek is toch het minste wat bruid en bruidegom zich

Jannetje met haar dochters Gerrie en Jannie.

mogen wensen. Schoonmoeder gaat om. Na jaren strijken op dinsdag wordt een traditie verbroken. Strijken blijkt ook een dag later te gaan, kreukels wijken ook op woensdag.

De kersverse
schoonzoons
blijkt een
handige
aanwinst voor
de huishouding.
Hij heeft
verstand van
elektriciteit en
bedenkt
creatieve
oplossingen in
huis. Hij sluit
lampen aan en
maakt het
verstoorte
wasritueel weer
helemaal goed
door een
regenmelder aan
te leggen. Bij de
eerste druppels
waarschuwt een
irritant piepertje
dat de was naar
binnen moet.
Zo gaat er geen
maandag-
wasdag meer
verloren in een
regenbui.

Even naar het VOGELTJE KIJKEN

Zomer 1950, in de weide van Johannes Vorsthoof

*Klaas en Jannetje van Egmond-Vorsthof in de zomer van 1947.
Links bij het huwelijk van zoon Jo met Miep in augustus, rechts meer ontspannen
in de eigen achtertuin in de Driebergenstraat.*

Familiebezoek in de zomer. De stoelen bij boerderij De Ziele staan klaar. Johannes Vorsthof in de hof bij zijn boerderij. (1950)

Jannetje Vorsthoef en Klaas van Egmond met vader Johannes op de trappen van het Deventer stadhuis, waar zojuist dochter en kleindochter Jannie getrouwd is met Bé Wensink. De opa van de bruid lijkt met een vlot hupje de trappen af te dalen terwijl zijn dochter en schoonzoon stram toekijken. Schijn bedriegt. In werkelijkheid zien we een kromgegroeide boer van 82, die niet meer rechtop de trap kán nemen.

Johannes Vorsthof, pachtboer in Voorst en later Terwolde, hield niet van rode bieten. Beestenvoer eet een boer niet...

Merkwaardigerwijze at hij wel het 'echte' beestenvoer. Waterknollen lustte hij bijvoorbeeld graag, maar niet meer na de kerstdagen.

"Als het kindje is geboren, hebben de knollen hun smaak verloren," zei hij.

Zusters en broer Vorsthoef, v.l.n.r. Grietje, Wim, Gerritje, in het midden de enige broer Jo, Jannetje, Dina, Sien en Aaltje Vorsthoef

1957 Oma Jannetje van Egmond met kleindochter Baukje.

Jannetje Vorsthof x Klaas van Egmond

Jo x Miep
Johannes
Joke

Klaas x Grietje
Geja

Jannie x Be
Ans

Gerrie x Jo I
Baukje
Janneke & Klaas

Jannetje Vorsthof is geboren op 24 mei.1895 in Voorst GLD (Terwolde), als oudste dochter van Johannes Vorsthof en Gerritje Jacobs. Jannetje is overleden op 31 oktober 1987 in Deventer, 92 jaar oud. Jannetje trouwde, 24 jaar oud, op 14 februari 1920 met Klaas van Egmond, 39 jaar oud. Klaas is geboren op 11 juni 1880 in Deventer, als zoon van Wilhelm van Egmond en Hilligje Andijk. Klaas is overleden op 11 juni 1952 in Deventer, op zijn 72ste verjaardag.

Kinderen van Jannetje en Klaas:

Johannes Gerrit (Jo) van Egmond, geboren op 17 december 1922 in Deventer.

Klaas van Egmond, geboren op 9 maart 1924 in Deventer.

Jannetje (Jannie) van Egmond, geboren op 8 mei 1927 in Deventer.

Gerritje (Gerrie) van Egmond, geboren op 3 juli 1932 in Deventer.

Johannes Gerrit (Jo) van Egmond is geboren op 17 december 1922 in Deventer, zoon van Klaas van Egmond en Jannetje Vorsthof. Jo is overleden op 15 oktober 1955 in Utrecht, 32 jaar oud. Jo trouwde, 24 jaar oud, op 14 augustus 1947 in Utrecht met Marie (Miep) Veenendaal, 28 jaar oud. Miep is geboren op 7 juli.1919 in Melissant, dochter van Hendrikus Albertus Veenendaal en Maria Frederika Brandt. Kinderen van Jo en Miep:

Johannes Gerrit van Egmond, geboren en overleden in november 1947 In Utrecht.

Johanna Marie (Joke) van Egmond is geboren op 1 april 1950.

Klaas van Egmond is geboren op 9 maart 1924 in Deventer, zoon van Klaas van Egmond en Jannetje Vorsthof. Klaas is overleden in 1991, 67 jaar oud. Klaas trouwde, 27 jaar oud, op 13 december 1951 in Deventer met Grietje Wilhelmina Ravenshorst, 30 jaar oud. Grietje is geboren op 28 december 1920. Dochter van Klaas en Grietje:

Geesje Janette (Geja) van Egmond is geboren op 17 maart 1954 in Deventer.

Jannetje van Egmond is geboren op 8 mei 1927 in Deventer, dochter van Klaas van Egmond en Jannetje Vorsthof. Jannetje trouwde, 24 jaar oud, op 22 november 1951 in Deventer met Berend Egbert (Be) Wensink, 23 jaar oud. Be is geboren op 17 januari 1928 in Deventer, zoon van Berend Wensink en Harmina Voordes. Dochter van Jannetje en Be:

Jannetje Harmina (Ans) Wensink is geboren op 6 juli 1955 in Deventer.

Ans is overleden op 27 augustus 2002, 47 jaar oud.

Gerritje (Gerrie) van Egmond is geboren op 3 juli 1932 in Deventer, dochter van Klaas van Egmond en Jannetje Vorsthof. Gerrie trouwde, 22 jaar oud, op 6 juli 1954 in Deventer met Gerrit Johan (Jo) Scheppink, 24 jaar oud, nadat zij op 16 juni 1954 in Deventer in ondertrouw zijn gegaan. Jo is geboren op 15 juni.1930 in Deventer, zoon van Willem Scheppink en Baukje Maria Johanna van der Kemp. Kinderen van Gerrie en Jo :

Kruudmoes

Als in het voorjaar de wintervoorraad aardappelen bijna op is en er nog geen nieuwe aardappelen zijn, eet de boer in Gelderland en Overijssel kruudmoes. Je houdt van de pap van karnemelk en gort, met rozijnen, kruiden, spek, worst en stroop of je gruuwt ervan. Er is geen tussenweg als het om kruudmoes gaat. Ook bij de familie Vorsthoef verdeelt de kruudmoes de gelederen. Als Jannetje haar eigen huishouden heeft, past ze het recept aan. Bij haar komen er geen worst en spek in. Dat is goedkoper en smakelijker. Soms gaan er ook nog wat bruine bonen in. Maar het blijft hoe dan ook eten waarop je kunt werken. Het is stevige kost in het seizoen dat het land nog niet veel geeft.

Kruudmoes

250 g gort

200 g mager gezouten spek

300 g verse varkensworst of rookworst

200 g proemedanten, dikke gedroogde pruimen

kervel, bieslook, zevenblad, brandnetel, zuring en selderij

2 zwarte-bessenblaadjes

2 blaadjes bruine berend (donkere, wollige kruizemunt)

3/4 l karnemelk

stroop

Zet de gort een avond van tevoren in de week in ruim water.

Kook de gort met het weekwater een half uur.

Voeg spek en worst toe en laat het nog eens drie kwartier zachtjes koken.

Dan mogen de fijngehakte kruiden - alle verse kruiden die de tuin op dat moment biedt - en de proemedanten bij de pap. Laat de kruudmoes tot een dikke brij inkoken en roer er dan, van het vuur, de karnemelk door. Serveer met stroop.

Jannetje

VORSTHOF

Oma moeder

Tot zover het verhaal van Jannetje Vorsthof zoals het in archieven en geheugens van anderen te vinden is. Vanaf dit punt is het mijn herinnering aan mijn oma.

Mijn eerste echte eigen herinnering speelt zich af in de Driebergenstraat. In de tuin van mijn oma. Op mijn eerste verjaardag, op 26 april 1957, kreeg ik daar een speelgoedstrijkijzer van de buurvrouw. Een cadeau dat ze me van achter het houten hekje dat de tuinen scheidde, aanreikte.

Ik was niet toevallig daar in de Driebergenstraat. Mijn ouders, de jongste dochter Gerrie en haar man Jo Scheppink

'woonden in' zoals in de vijftiger jaren van de vorige eeuw zoveel jonge stellen noodgedwongen deden. Nederland kende een enorme woningnood en veel kans op eigen woonruimte was er niet.

Zo werd ik geboren in hetzelfde huis als mijn moeder, in hetzelfde bed.

Zonder mieren, dat wel.

We woonden bijna twee jaar in de voorkamer van oma. Boven aan de trap hing een ingelijste minikopie van het schilderij van Elisabeth Bas. Het origineel werd in 1640 geschilderd door Ferdinand Bol. Dit exemplaar werd ooit gemaakt als reclame voor de sigaren die naar Elisabeth werden genoemd. Opa kreeg het voor de oorlog in bewaring van een Joodse

werkgever. De man kwam niet terug en Elisabeth Bas bleef in de Driebergenstraat hangen. 'Zeg maar dag tegen tante' zei oma, als ze me naar bed bracht. Oma noemde ik oma-moeder. Alle volwassenen in huis noemden haar tenslotte moeder. Zo kon ik haar onderscheiden van mijn andere oma, die ook in Deventer woonde, oma-opa. Dat was de oma die nog een opa in huis had. De vader van mijn vader leefde nog, oma-moeder was sinds 1952 weduwe.

Opa Klaas overleed

op zijn 72ste verjaardag, op 11 juni. Sinds die verjaardag wilde oma geen verjaardagen meer vieren vóór de echte dag.

Mijn kinderbox stond voor het raam dat uitkeek op de kleine tuin. Het raam zat wat hoog voor een peuter, maar als ik bovenop de neus van mijn beer stond, zag ik precies wat zich achter het huis en in de tuin afspeelde. Ik had uitzicht op de grijs geverfde houten schuur met het kolenhok en de wc die nog buiten was.

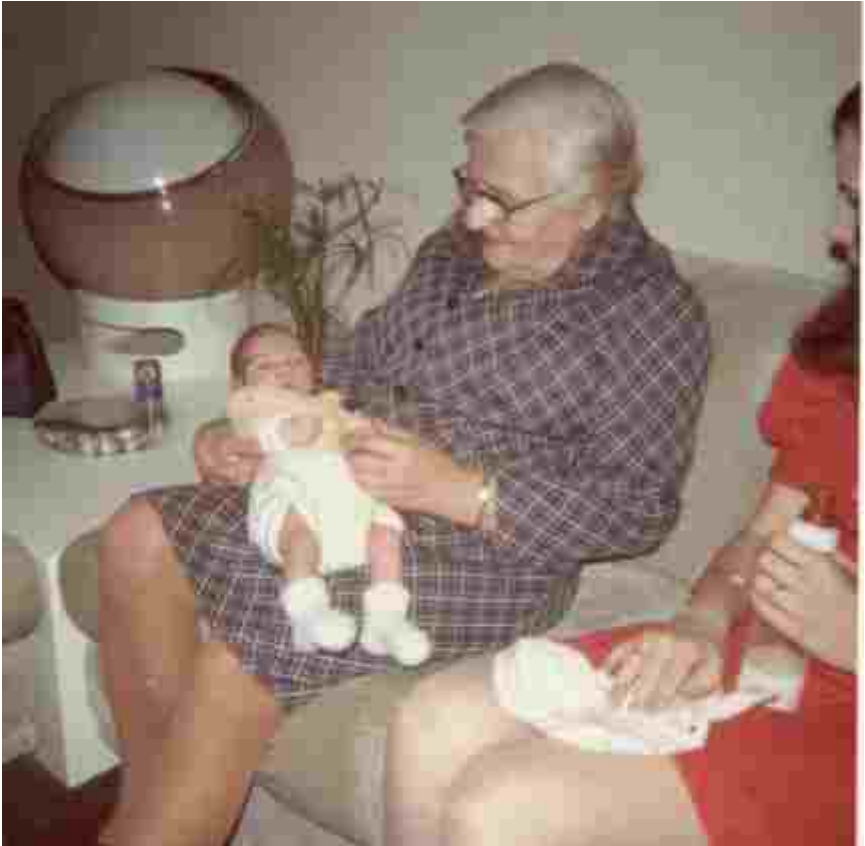
In de tuin groeiden de kervel, de peterselie en de bruine berend. Onmisbare kruiden voor de kruidmoes.

Zevenblad en brandnetel moesten er ook in, maar die wilde oma niet in de tuin. Die stonden langs het pad dat achter alle huizen langs liep. Oma maakte haar eigen kruidmoesvariant. Zonder spek en zonder worst, want dat vond ze niet lekker. Maar wel met karnemelk en gort en veel munt en stroop om het lekker zoet te maken.

Nog voor mijn tweede verjaardag verhuisden we naar Arnhem. Oma kwam geregeld met de bus een dag naar Arnhem en soms bleef ze logeren. Ze bracht Deventer Koek voor ons mee en balkenbrij, als emigranten die drop nagestuurd krijgen. We konden wel balkenbrij kopen in Gelderland, maar de Arnhemmers deden er rozijnen in.

Rozijnen hoorden niet in de balkenbrij, daar waren wij het allemaal over eens. Dus zorgde oma voor onze noodvoorraad echte balkenbrij, van de slager uit Deventer. In de zomervakanties logeerde ik vaak in Deventer. Ik las eindeloos

Het eerste achterkleinkind. Mark Wisse met rechts zijn moeder Joke van Egmond

veel boeken bij oma en we legden bezoeken af. Al haar zusters en die ene broer zochten we 's zomers op. Met de bus gingen we naar Welsum, Gorssel of Terwolde. Daar, in die dorpen rond Deventer, woonden ze allemaal. Op de oude boerderij met een tonnetje in plaats van een wc en een pomp voor het huis. Of in een gewoon huis in een dorp, maar wel met een pomp boven het aanrecht en een pomp in de tuin. Er stonden appelbomen, spruitjes en boerenkool in de tuin achter het huis en dahlia's in de voortuin. Er hing een geur van petroleum en stookpeertjes in de huizen van de tantes. Alleen bij tante Gerritje was het anders, die woonde in een luxe huis. Zij was ongetrouwd en werkte als huishoudster voor een alleenstaande heer. Tante Gerritje ook de enige van de zusters die leerde 'chaufferen'. Al jong

had zij een rijbewijs, want meneer had een auto en het was maar wat handig als Gerritje ook kon rijden.

Over de enige broer hoorde ik, dat hij ooit een schot hagel in zijn hoofd kreeg. Een jachtongeluk, maar Jo overleefde het. Ik vond het een vreemde oude man met lood in het hoofd. Met zijn zuster Dina woonde hij de laatste jaren van zijn leven in een rentenierswoning in het dorp. De boerderij was verkocht, het werk was gedaan. Maar zonder moestuin bij het huis kon hij niet. Oma bezocht de familie regelmatig, telefoon heeft ze nooit gehad en een echte briefschrijvers zijn de Vorsthofs niet. Maar met haar handtas waarin een halve Deventer ellekoek, een knot wol en vier breipenen paste, reisde ze per autobus iedereen af. Die halve ellekoek was maatgevend bij de aanschaf van

BUSSINK'S DEVENTERKOEK

Een tas waar niet eens een koek in past, is niet meer dan
een nihilistisch modeaccessoire en daar had oma geen behoefte aan.

IS NU WEER ALLEMANS GADING

De woningen aan het Driebergenplein zijn in de jaren dat oma er woonde niet ingrijpend veranderd en verbeterd. Oma heeft haar afwas altijd gedaan in een teiltje, met een keteltje warm water van het twee-pitsgasstel. Een douche heeft ze nooit gehad. De enige, koude, kraan zat boven het granieten aanrecht in de keuken. Haren wassen stelde ik zo lang mogelijk uit, als ik bij haar logeerde. Lang haar wassen in een afwasteiltje met warm water uit de fluitketel is niet eenvoudig. Oma heeft het vijftig jaar gedaan en ik heb haar nooit horen klagen.

In het huis werd alleen de huiskamer verwarmd, aanvankelijk met een kolenkachel, later met gas. 's Winters was een kruik in bed geen luxe. In de kerstvakanties stonden de ijsbloemen vaak op het raam. Echt luxe was ook de pispot op de slaapkamer niet. Ik gruwde ervan, maar een nachtelijke plas op de pot was in de winter toch stukken aangenamer dan een koude tocht naar de wc buiten in de tuin.

Een wasmachine kwam pas in huis toen mijn luiers gewassen moesten worden. Het was een enorme vooruitgang, na de jarenlange kookwassen in de weckketel op het gasstel. Maar het wassen bleef een bewerkelijke klus.

Een koelkast heb ik nooit gezien in de kleine keuken. Dat was ook niet nodig. De kelder was immers diep en koel.
Een kelder om jaloers op te zijn.

ANNO 1593

Op verzoek van Expositie des Konings met de Hoogsten Prijs

De Nijverheid van de
Stroom
de Rivier

Gezondte
Deventer

DEVENTER KOEK
FABRIKAAT van
J. BUSSINK

In de van ouds her
geopende
ALLEMANSCHAPING.

Geheel Verrezen en naar alle Deelen de Wereld

J. BUSSINK

DEVENTER

Eenige Inrichting op de Geestelijke Schaal

DEVENTER KOEK

E piloog

De huizen zijn 50 jaar oud als de gemeente besluit dat de buurt toe is aan een ingrijpende renovatie. Het is in de glorie tijd van de buurt- en opbouwwerkers. Het centrum van de buurt is hun 'Witte huis', het witgeschilderde informatiecentrum waar actievoerders, buurtbewoners en voorlichters koffie schenken, inspraakvergaderingen beleggen en bouwtekeningen ophangen. Een renovatie kan niet zonder vergaderingen, enquêtes en veel koffie tot stand komen. Maar ook mét de inspraak wil het niet erg lukken. Het hele renovatietraject duurt bijna tien jaar. Oma heeft er niet veel meer van gemerkt. Vlak voordat haar huis aan de beurt is, breekt ze een heup. Na de operatie en de revalidatie is zelfstandig wonen niet meer haalbaar, zeker niet in de stacaravans die de gemeente als wisselwoning ter beschikking stelt aan de bewoners van de Driebergenbuurt.

In de jaren die ze daarna in het St Jozef Verpleeghuis doorbrengt, zakt ze langzaam weg in een eigen wereld. De zusters zijn allemaal lief en aardig en verder is het gebrek aan privacy niet zo erg. Ze is er immers maar kort, zegt ze steeds, en ze gaat straks weer naar huis. Voor het weekend nog. Oud worden is niet prettig. Er is niemand meer die je 'Jannetje' noemt. Er staan nog weckflessen met boontjes in de kelder. Die kunnen we zaterdag wel eten. Die koffievlek? Dat geeft niet, die gaat straks thuis wel even in een teiltje sop. Het bezoek kan de gesprekken dan al eindeloos recyclen. Haar geheugen wordt steeds slechter, maar de belangstelling blijft. En zo kan de nieuwe baan, een jonge poes of een andere auto van een kleinkind vier maal in een half uur de revue passeren. Een briefje of een prentbriefkaart komt keer op keer uit de grote handtas en is steeds weer een blije verrassing. En die koffievlek? Waar komt die nou vandaan? Och die jurk moet toch in de was, straks als ik thuis ben.

In 1987 sterft ze, 92 jaar oud. Het is dan negen jaar na de afronding van de renovatie. Die opknopbeurt is geen succes. Er worden slechte materialen gebruikt en de renovatiearchitect en vernielen de oorspronkelijke architectuur. In

1999 valt het onvermijdelijke besluit: de Dribergenbuurt wordt gesloopt. De buurt is weg, er staan nieuwe huizen op dezelfde plaats. Zo gaat dat, huizen komen, huizen gaan.

80 jaar heeft de buurt bestaan en mijn oma was er bij.

Ze was een deel van de geschiedenis van de stad, de straat en onze familie.

“Het is akelig, dat niemnd je nog bij je voornaam noemt als je zo oud wordt...”

Colofon

*De foto's en de informatie in dit boek zijn afkomstig uit het familiearchief.
De afzonderlijke fotografen zijn niet meer te achterhalen.*

Hurdegaryp, 2009

www.monumentvooreenmens.nl

MONUMENT VOOR EEN MENS